

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Plein 2
2511 CR 's-Gravenhage

Datum

Ons kenmerk S2007034826

Onderwerp Antwoorden op vragen over project 'F-16 verbetering lucht-
grond bewapening fase II'

Hierbij bied ik u de antwoorden aan op de vragen van de vaste commissie voor Defensie naar aanleiding van de brief van 7 november jl. over het project 'F-16 verbetering lucht-grond bewapening fase II' (verzoek met kenmerk 07-DEF-B-111).

DE STAATSSECRETARIS VAN DEFENSIE

drs. J.G. de Vries

Defensie

Antwoorden op vragen van de vaste commissie voor Defensie over het project 'F-16 verbetering lucht-grond bewapening fase II' (verzoek met kenmerk 07-DEF-B-111).

1.

Is er ooit behoefte geweest aan de inzet van tactische stand off wapens bij het verlenen van luchtsteun tijdens missies? Is het denkbaar dat een dergelijke vorm van luchtsteun in de toekomst gevraagd wordt?

2.

Worden tactische stand off wapens uitsluitend bij het begin van een missie ingezet? Is het juist dat deze wapens vooral worden ingezet om de hoofdwapensystemen van de tegenstander uit te schakelen? Is er ooit in de praktijk van een missie waaraan Nederland deelnam behoefte geweest aan de inzet van tactische stand off wapens? Zo ja, was er in die situatie een partnerland, dat over dergelijke wapens beschikte, en bereid was om deze steun te geven?

4.

Hoe past de aanschaf van tactische stand off wapens binnen de voorzichtige stappen in de richting van taakspecialisatie die door 'Wereldwijd Dienstbaar' zijn ingezet?

17.

Is het aanvallen van goed verdedigde doelen op afstand een nieuwe taak voor de Nederlandse luchtmacht? Zo neen, met welke wapens wordt of werd deze taak tot nu toe uitgevoerd? Zo ja, is er een rapport dat tekorten aan gevechtskracht (capabilities) inventariseert dat pleit voor aanschaf van deze wapens? Zo ja, welk rapport?

18.

Hoe past de aanschaf van tactische stand off wapens binnen de voorzichtige stappen in de richting van taakspecialisatie die door 'Wereldwijd Dienstbaar' zijn ingezet?

19.

Welke partners - NAVO-breed en in EU verband - beschikken thans over tactische stand off wapens? Wordt er in het 'rekenmodel' rekening gehouden met de NATO Requirements Catalogue? Zo ja, wat is de behoefte aan tactische stand off wapens volgens de NAVO? In hoeverre wordt er NAVO-breed in deze behoefte voorzien? Zo neen, hoe kan Nederland los van de NAVO-context tot een goede berekening van de kwantitatieve behoefte komen?

Defensie

21.

Welk rekenmodel wordt bedoeld? Is dit een bestaand rekenmodel om gebruik van bewapening in luchtcampagnes te berekenen? Zo ja, waarom geeft u dan niet direct aan wat de kwantitatieve behoefte is? Indien dit rekenmodel nog gemaakt moet worden, wie doet dit en wanneer is het beschikbaar?

25.

Is ook de mogelijkheid onderzocht dat Nederland bombardementen met stand off wapens, of een deel daarvan, overlaat aan bondgenoten met een grotere luchtvloot als onderdeel van taakspecialisatie?

28.

Hoeveel tactische stand off wapens dienen er op voorraad te zijn? Wordt deze voorraad automatisch aangevuld na gebruik van dergelijke wapens? Zo ja, is er sprake van 'open eind financiering'?

Zoals uiteengezet in de beleidsbrief 'Wereldwijd dienstbaar' (Kamerstuk 31 243 nr. 1) dient de krijgsmacht in staat te zijn een hoogwaardige bijdrage te leveren aan internationale operaties in alle delen van het geweldsspectrum. In een toekomstig conflict kan het noodzakelijk zijn om met grote precisie en een geringe kans op nevenschade doelen op grote afstand te bestrijden.

De krijgsmacht heeft op dit moment niet de beschikking over *stand off* bewapening. Zonder *stand off* bewapening is het voor gevechtsvliegtuigen noodzakelijk zich te begeven in een gebied met vijandelijke luchtafweer. Door de groeiende proliferatie van geavanceerde luchtverdedigingssystemen nemen de risico's toe, en daarmee ook de behoefte aan *stand off* capaciteit.

Tactische *stand off* wapens stellen de bemanning in staat buiten bereik van tactische luchtverdedigingssystemen te blijven. Deze systemen zijn veelal mobiel en kunnen een bedreiging blijven gedurende het verloop van een gewapend conflict. Tactische *stand off* wapens worden niet uitsluitend of voornamelijk tegen hoofdwapensystemen van de tegenstander ingezet.

Defensie

Een voorbeeld van een internationale operatie waarbij Nederlandse gevechtsvliegtuigen *stand off* wapens hadden kunnen gebruiken, is de operatie Allied Force tijdens de Kosovo-crisis in 1999. Nederlandse F-16's hebben toen riskante vluchten uitgevoerd in gebieden met een sterke luchtafweer. Tijdens die operatie zijn *stand off* wapens ingezet door de Verenigde Staten.

De verwerving van *stand off* bewapening verkleint tekorten in de EU en de Navo aan capaciteiten om doelen op grote afstand met precisie te bestrijden. De EU heeft de behoefte aan dergelijke bewapening opgenomen in de *Requirements Catalogue 2005*, terwijl de Navo de behoefte onder meer heeft vermeld in de *Defense Requirements Review 2007*. De informatie over *stand off* wapens van andere landen is geclassificeerd. Het is echter algemeen verondersteld dat meer landen *stand off* wapens voor verschillende afstanden in bezit hebben of zullen krijgen.

Een goede combinatie van wapens zal worden bepaald met behulp van het rekenmodel dat TNO de komende tijd nader zal uitwerken. Voor de berekening worden eigen en externe ervaringsgegevens en studies gebruikt, waaronder documenten van de Navo zoals de reeds genoemde *Defense Requirements Review* en de *Stockpile Planning Guide*. Over de verdeling van de taken en verantwoordelijkheden binnen het bondgenootschap wordt overleg gevoerd tijdens de besprekingen over deze *Stockpile Planning Guide*.

Bij de bepaling van het aantal benodigde wapens is een aantal factoren van belang. Daarbij gaat het onder meer om het aantal vluchten (*sorties*) tijdens een operatie waarbij wapens worden ingezet. Dit aantal *sorties* is afhankelijk van het weer, de *Rules of Engagement* en het aantal door Nederland ingezette vliegtuigen.

Een andere factor is het te verwachten verloop van een operatie. In het begin van een luchtcampagne zullen relatief veel wapens worden gebruikt om het luchtoverwicht te behalen. Daarna volgt een periode waarin grondtroepen worden ondersteund, en vervolgens doet zich een stabilisatiefase voor waarin slechts sporadisch wapens worden ingezet.

Defensie

Verder moet in het model rekening worden gehouden met de levertijd van wapens die worden aangeschaft ter aanvulling van verbruikte voorraden. De aanschaf van wapens, ook ter aanvulling van verbruikte voorraden, geschiedt volgens de procedures van het Defensie Materieel Proces (DMP). De aanvulling van wapens die zijn verbruikt tijdens een operatie komt ten laste van de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS).

3.

Zijn er aanpassingen aan de F-16 noodzakelijk om tactische stand off wapens te kunnen dragen? Zo ja, hoe zijn de daarmee gemoeide kosten gedekt?

Nederland neemt deel aan het *Multi National Fighter Program* (MNFP) van de F-16 gevechtsvliegtuigen. In dit internationale samenwerkingsverband worden regelmatig de hard- en software van de F-16 gemoderniseerd. In de reeds voorziene moderniseringsprogramma's is rekening gehouden met het gebruik van *stand off* wapens en de kosten van deze programma's zijn gedekt. De Kamer is met de brieven van 12 november 2004 (Kamerstuk 27 487 nr. 5) en 3 oktober 2007 (Kamerstuk 26 488 nr. 62) over deze programma's geïnformeerd.

5.

Is het een bewuste keus om te kiezen voor een wapensysteem dat geënt is op het Amerikaanse navigatie systeem GPS? Zo neen, heeft hierover overleg plaats gevonden binnen Europa?

Ja, er is bewust gekozen voor aansluiting bij het GPS-systeem aangezien het de Navo-standaard is. Niet alleen de F-16 en de JSF, maar ook alle moderne gevechtsvliegtuigen van de Europese Navo-partners, inclusief de vliegtuigen van Europese makelij, maken gebruik van het GPS-systeem. Zonder de integratie van een navigatiesysteem in het vliegtuig zijn de lancering en de besturing van moderne geleide wapens niet mogelijk. Alternatieven voor GPS zijn niet beschikbaar.

6.

Is het derde alternatief voor de F-35 nog steeds de Advanced F-16?

Defensie

Ja, de drie productalternatieven voor de JSF (F-35 Lightning II) zijn de Rafale F4, de Eurofighter Tranche 3 en de Advanced F-16.

7.

Is al contact gelegd met de fabrikanten van de drie alternatieve vliegtuigen voor de F-16 of ze kunnen worden aangepast aan de door Nederland beoogde wapensystemen? Zo ja, wat was het antwoord? Zo neen, wanneer neemt u contact op met de producenten van de Eurofighter, Rafale en Advanced F-16? Houdt u ondanks de noodzakelijk geachte aanpassingen staande dat u bij de aanschaf van nieuwe wapens nog steeds rekening houdt met de vervanging van de F-16?

10.

Mocht er besloten worden een ander jachtvliegtuig dan de JSF aan te schaffen, wat zijn dan de kosten voor het ombouwen van de stand off bewapening zodat deze geschikt zal zijn voor dat andere type vliegtuig? Welk bedrijf of land is momenteel in staat deze modificatie uit te voeren?

24.

Hoe zwaar zal het kostenaspect binnen de afweging meewegen? Kunt u naast de drie typen die nu genoemd worden (JASSM, JSOW en Small Diameter Bomb) ook andere wapens noemen die voldoen aan dezelfde specificaties? Worden Europese varianten van deze wapens gepland, ontwikkeld of geproduceerd?

Tijdens de behoeftestellingsfase zijn de productalternatieven nog niet uitputtend geïnventariseerd en bestudeerd. De behoeftestelling beschrijft een benodigde capaciteit die niet afhankelijk is van het type vliegtuig. Tijdens de (voor-)studiefase zal worden onderzocht in hoeverre de productalternatieven geschikt zijn voor een ander type vliegtuig dan de JSF. Primair wordt nu gekeken naar de behoefte voor de F-16.

Naast de wapensystemen die in de brief van 7 november 2007 worden genoemd zijn nog andere producten als alternatief naar voren gekomen. Dit zijn de Spice (Israël), de Stormshadow (Verenigd Koninkrijk), de Taurus (Duitsland), de Scalpe (Frankrijk), JSM (Noorwegen), JAGM (Verenigd Koninkrijk, Verenigde Staten) en AARGM (Verenigde Staten).

Defensie

8.

Is er al een indicatie hoe hoog de behoefte aan de in de brief genoemde wapensystemen per jaar zal zijn? Zo neen, wanneer kunt u die indicatie geven?

9.

Bent u bekend met de wens van de Tweede Kamer dat informatie openbaar is tenzij u vertrouwelijkheid kan motiveren? Zo ja, kunt u motiveren waarom de financiële consequenties zijn beperkt tot de relatief geringe post van materieexploitatie? Waarom zijn de kosten van materieaanschaf, die ook technologische ondersteuning, opleiding en aanschaf van een onbekend aantal raketten betreft, niet openbaar aan de Tweede Kamer verstrekt? Waarom zijn de kosten van het gebruik per jaar niet aan de Kamer verstrekt? Bent u bereid dit alsnog te doen?

11.

Wat zijn de geraamde totaalkosten voor de verwerving / aanschaf van dit nieuwe wapensysteem? Mocht u dit niet exact kunnen beantwoorden, kunt u aangeven welke bedragen begrotingstechnisch gereserveerd zullen worden voor deze verwerving?

22.

Houdt dit rekenmodel ook rekening met lopende begrotingen en budgettaire knelpunten? Hoeveel raketten kunnen volgens het rekenmodel afgeschoten worden in een luchtcampagne, uitgaande van een kostprijs tussen de \$200.000 en \$300.000 per stuk?

27.

Is het juist dat de instandhoudingskosten van dit soort wapens relatief hoog zijn? Kunt u de Kamer inzicht verschaffen in de maatregelen, zowel technisch als organisatorisch, die nodig zijn om dergelijke wapens op voorraad te kunnen houden? Hoe verhouden zich de instandhoudingskosten tot het aantal wapens in voorraad?

De eigenschappen van de verschillende productalternatieven lopen uiteen. Na verdere bestudering van de alternatieven zal meer duidelijkheid ontstaan over de vervulling van de behoefte. De kostprijs van de productalternatieven is nog niet bekend, maar wel staat vast dat de behoefte moet worden vervuld binnen het beschikbare investeringsbudget. De Kamer zal hierover worden geïnformeerd.

Defensie

Het gereserveerde investeringsbudget is commercieel vertrouwelijk aan de Kamer gemeld om de onderhandelingspositie van Defensie niet te benadelen. Zoals vermeld in de begroting 2008 ligt het projectvolume tussen de € 100 miljoen en € 250 miljoen. Het in de brief van 7 november 2007 genoemde bedrag voor materiële exploitatiekosten betreft een schatting. Tijdens het vervolg van het project zullen de ramingen preciezer worden. De Kamer zal hierover op de gebruikelijke wijze worden geïnformeerd.

Een jaarlijks verbruik is in het investeringsbudget niet opgenomen. De geschetste behoefte betreft de voorziene oorlogsvoorraad. Zoals vermeld in het antwoord op vraag 1 komt het gebruik van wapens tijdens operaties ten laste van de HGIS.

De instandhoudingskosten, waaronder de materiële exploitatiekosten, van dit soort bewapening zijn relatief gering. De moderne technologie in de beoogde systemen maakt ze onderhoudsarm of zelfs onderhoudsvrij. De ervaringen met moderne wapensystemen bevestigen dat. De materiële exploitatiekosten van de bewapening hebben vooral betrekking op de periodieke actualisering van de software voor missieplanning.

12.

Kunt u toelichten wat u bedoeld met de zin 'op grond van financiële overwegingen en gezien de internationale discussie over het gebruik van clustermunitie wordt echter de behoefte aan deze wapens vooralsnog niet vervuld'?

13.

Wat zijn de financiële overwegingen met betrekking tot de optie stand off wapens aan te schaffen met clustermunitie lading? Welk type clustermunitie zou het dan betreffen? Wat zijn de kosten daarvan? Waarom beroept u zich bij dit besluit op financiële overwegingen?

14.

Waarom schrijft u dat de behoefte aan deze wapens vooralsnog niet vervuld wordt? Bent u bereid toe te zeggen dat stand off bewapening geen clusterbewapening zal krijgen?

16.

Defensie

Welke opties zijn er voor 'gebiedsdekkende wapens' anders dan clustermunities? Kunt u hiervan een overzicht geven? Welke gebiedsdekkende wapens gebruiken onze naasten NAVO-buren, België en Duitsland?

Aan verbetering van de huidige generatie clusterwapens voor de F-16 wordt vooralsnog geen prioriteit gegeven omdat andere behoeften van de krijgsmacht belangrijker zijn. Voorts wordt de internationale discussie over het gebruik van clustermunities thans volop gevoerd. Wanneer de internationale gesprekken over het bezit en de inzet van clustermunities tot resultaten zullen leiden, zal de regering de Kamer informeren over de gevolgen die zij daaraan verbindt. Overigens is de regering van mening dat het bezit van clustermunities legitiem is en dat inzet van deze munitie in bepaalde situaties, na zorgvuldige afweging, is aangewezen.

Het project 'F-16 Verbetering Lucht-Grond Bewapening Fase II' heeft uitsluitend betrekking op *stand off* wapens met slechts één lading. Systemen met clustermunities maken geen deel uit van dit project.

Clustermunities beoogen door middel van kleinere ladingen meerdere doelen in een gebied te bestrijden en behoort daarom tot de gebiedsdekkende wapens. Submunities van clusterwapens bevatten doorgaans een aanzienlijk geringere explosieve lading dan wapens met slechts één lading. Clustermunities veroorzaken daardoor in veel gevallen minder nevenschade. Verder beperken zij het gevaar voor het eigen personeel omdat er minder aanvallen nodig zijn om de doelen uit te schakelen. Voor clusterwapens bestaat nog geen goed alternatief. De technologische ontwikkelingen op dit gebied worden op de voet gevolgd.

België heeft het gebruik van clustermunities bij wet verboden. Duitsland heeft bekendgemaakt dat van de munitietypen waarover het beschikt, de typen MW-1, DM 642 en DM 652 voldoen aan een standaard van betrouwbaarheid die de Duitse regering voldoende acht.

15.

Wanneer gaat u de Kamer informeren over fase III?

Defensie

Dit project bevindt zich in de voorbereidingsfase. De uitvoering van het project is voorzien voor de periode 2012-2015. De Kamer zal hierover mettertijd worden geïnformeerd in overeenstemming met het DMP.

20.

Welke mate van precisie, afwijking en nauwkeurigheidseisen zijn acceptabel voor de nieuw te verwerven wapens? Indien u geen nauwkeurig antwoord kunt geven, kunt u dan een indicatie geven gebaseerd op intervallen van 5 of 10 procent voor de drie in de brief genoemde wapentypen?

Deze informatie is geclassificeerd. De eisen berusten op de strenge hedendaagse normen ter voorkoming van onbedoelde nevenschade.

23.

Wat zijn de kosten die gemaakt moeten worden voor het opleiden van personeel?

De opleidingskosten van de verschillende productalternatieven lopen uiteen. In het vervolg van het project zullen deze kosten duidelijker worden. Zodra hierover duidelijkheid bestaat, zal de Kamer worden geïnformeerd.

26.

Bent u bekend met het gegeven dat de kosten van de verschillende Amerikaanse programma's betreffende de JASSM, JSOW en SMB openbaar zijn?

De kosten van de ontwikkelingsprogramma's in de Verenigde Staten zijn openbaar. Uit deze kosten is echter niet rechtstreeks een stuksprijs af te leiden die Nederland voor een wapen zou moeten betalen. Voor een raming van de investering worden geschatte stuksprijzen gebruikt. De definitieve stuksprijzen zullen het resultaat zijn van de contractonderhandelingen met de fabrikanten.